

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

SOCIALMEDICIN · MILJÖFRÅGOR · HANDIKAPP

Tidskrift för
Riksförbundet för
hjärt- och lungsjuka

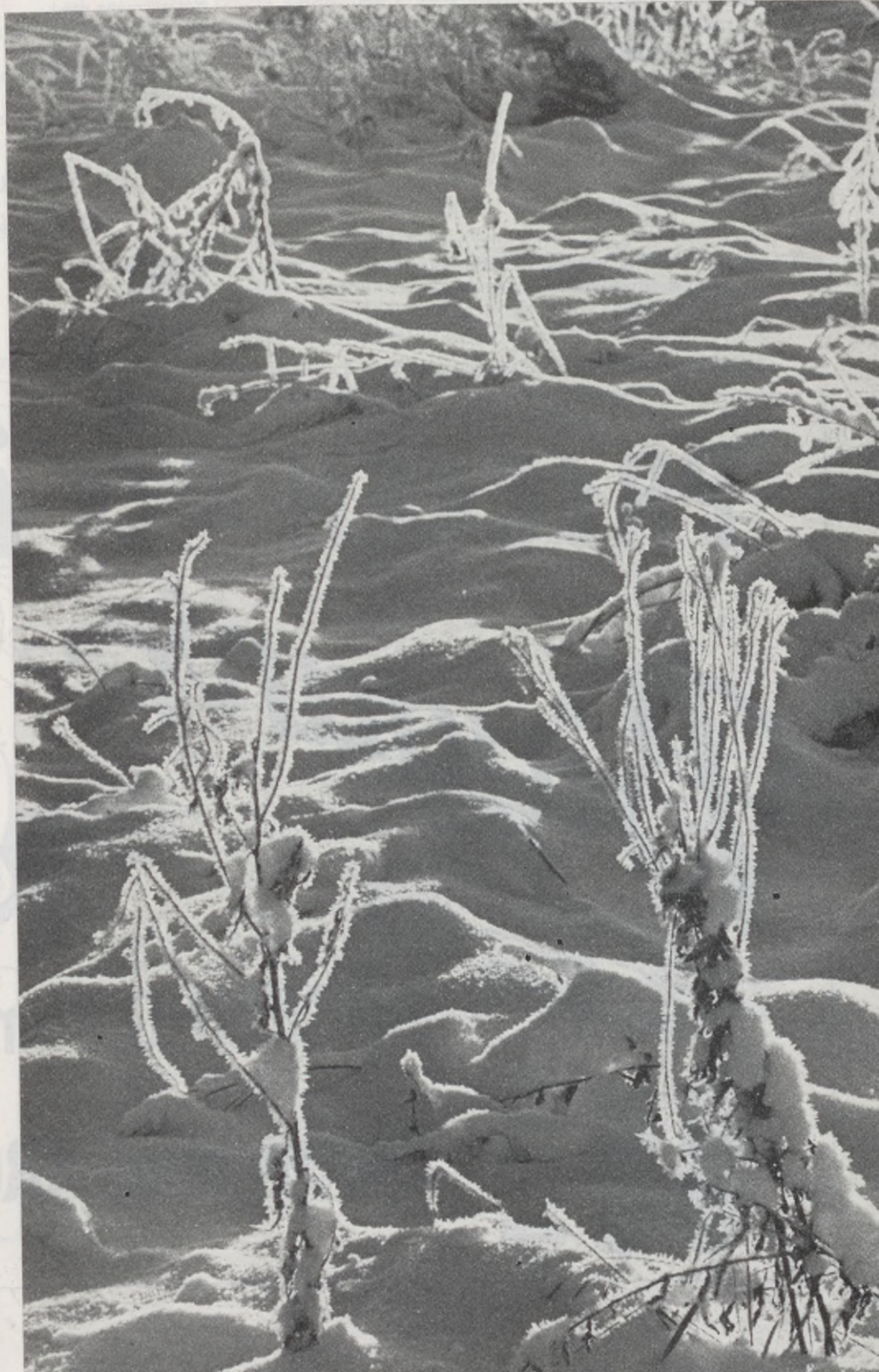
Sven O Bergkvist
har besökt Berit och
Bengt som bor i ett
servicehus i Uppsala sen
fyra år tillbaka. Blev
allt som de drömt sig?
Mittuppslaget sid 12-13

Om hotet mot miljön
och om några väsentliga
åtgärder, rapporterar
Gunnar Nilsson på sid 5

Bildkräss sid 17

Dokumentnovell
av Anderz Harning
Sid 18

RHL-information
Sid 20

nr 9 1973
okt.-nov.
pris 2:-

JU MER DU KAN DESTO MER KAN DU PÅVERKA.

”Den svenska demokratin — sådan vi känner den idag — har i hög grad växt fram i studiecirkeln, i den lilla gruppen, där människor samlades och upptäckte att de hade kraften och förmågan att bestämma över sina egna angelägenheter.”

Olof Palme i riksdagen den 5 juni 1973.

Studiecirkeln blev — och är fortfarande — ABF:s främsta instrument. Arbetarrörelsen behöver den för att skola och aktivera sina medlemmar.

Genom det nära samarbetet med Brevskolan som ägs av folkrörelserna, anpassar vi utbildningen till varje organisations speciella behov.

I samarbete med organisationerna framställer vi stimulerande och aktiverande studiematerial. Tar vara på utbildningsforskningens senaste rön. Och organiserar studieverksamheten så att den blir målinriktad och meningsfull.

Tillsammans för vi ut kunskaper och kultur över hela landet. Så att alla får möjlighet att vara med.

Genom våra studiecirklar, kurser och aftenbrevskolor kan många vuxna som inte fick dagens ungdomsutbildning, få vidgade kunskaper.

Vi vill bidra till att minska utbildningsklyftorna mellan generationerna.

**Ta vara på Dina
möjligheter.**

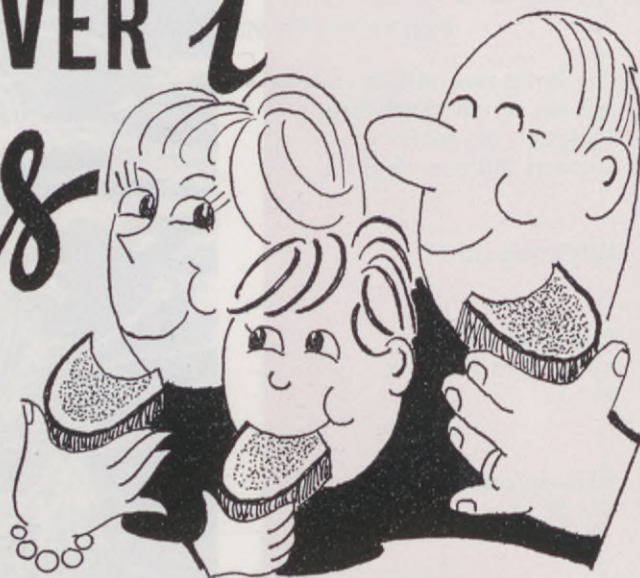

ARBETARNAS BILDNINGSFORBUND

Brevskolan

PRICKEN ÖVER I Biggans

BÖCKLING som PASTEJ

SMÖR med AROM

VITLÖK
PERSILJA
PEPPARROT

Status

Organ för Riksförbundet
för hjärt- och lungsjuka

nr 9/1973 årgång 36

Ansvarig utgivare: **Albert Fredin**

Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm

Telefon: 08/23 15 30

Postgiro: 95 00 11 - 7

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Prenumerationspris:

Helår 20:—, halvår 11:—

Innehåll:

Medlemsvärningskampanjen ..	4
Det stora bakslaget. Om hotet mot miljön och om några vä- sentliga åtgärder. Artikel av Gunnar Nilsson	5
Tala om döden. En samman- ställning om ett livsfenomen man inte talar om. Artikel av Rune M Lindgren	8
Ut ur molnen. En icke-rökarens manifest	10
Blev det som de tänkt sig? Om Berit och Bengt som flyttade in i ett servicehus. Sven O Berg- kvist har besökt dem	12
Läsarnas berättelse	14
Internationellt	16
Dokumentnovell av Anderz Harning	18
RHL-information	20

Omslag: Lennart Elf

Foto sid 5 och 7: Keittel Ericsson

Foto sid 6 och 11: Lennart Elf

8: Claes Wahlström

9: Mark Markefelt

Kräv statliga insatser till den viktiga pressen!

Vid De handikappades riksförbunds kongress i Göteborg i slutet på september restes kravet på statsstöd till handikappförbundens tidskrifter. Frågan har aktualiserats flera gånger i Status. Det är också en för ett handikappförbund mycket viktig fråga. Det är nämligen inte bara en fråga om information till medlemmar i det egna förbundet. Det är också en fråga om att låta handikappförbunden få samma möjligheter som andra folkrörelseorgan att aktivt påverka det politiska skeendet, att driva en fråga, att bilda opinion — om än i begränsade skikt — och att vidga sitt verksamhetsområde ut över det begränsade "handikappområdet".

Handikappförbundens möjligheter att arbeta på det sätt som skisserats ovan är mer begränsade än andra folkrörelser, beroende på minoritetsställningen men också på historiska utvecklingsmönster. Man har inte den förankring i riksdagen som t ex nykterhetsrörelsen eller de frireligiösa rörelserna har. Man har inte den tillgång till talesmän i pressen som idrottsrörelsen har. I det läget återstår bara den egna pressen som en möjlighet att nå ut utanför den egna medlemskretsen. Det är lätt att förstå att handikappförbundens tidskrifter spelar en stor roll tecknat mot den här bakgrunden.

Att handikappförbundens tidskrifter trots sin betydelse för respektive förbund har en starkt skiftande utgivningstäthet, omfattning och inriktning i ämnesvalet beror till stor del på handikappförbundens struktur. De äldsta förbunden, som byggde upp sin verksamhet på den tiden då utgivningen av tidskrifter inte var en så ekonomiskt betungande affär som det är idag och som också tidigt insåg vilken betydelse den egna tidskriften har som opinionsbildare, har också de tidskrifter som kommer ut tätast och med det bredaste ämnesomfånget.

Idag är dock handikappförbundens möjligheter att fortsätta tidskriftsutgivningen på samma sätt som tidigare i farozonen. Tryck- och distributionskostnaderna fortsätter att stiga i takt med instabiliteten i industriländernas valutasystem. Möjligheterna att kompensera utgifterna genom att ta ut höga medlemsavgifter är begränsade, därför att man är organisationer för låginkomsttagarna i vårt land.

Det är en säregen situation, att t ex Svenska Dagbladet och Arbetet skall få vardera ca 8 miljoner i statsstöd under ett år för att komma ut, medan organisationstidskrifter som Svensk Handikapptidskrift och Status inte får ett öre. Under den här hösten måste handikappförbundens lokalavdelningar på olika sätt resa kravet på statsstöd till handikappförbundens tidskrifter. Bjud in riksdagsmännen på orten, tala med dem om den här frågan, skriv till regeringen, gör uttalanden och sänd till ortens tidningar! Arbeta aktivt! Det är inte en fråga om att fortsätta utgivningen av en viss bestämd tidskrift, det är en fråga om att ge handikapprörelsen en plats i kören av stämmor som förmedlar opinioners åsikter och synpunkter.

Erik Ransemar

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka
har startat
medlemsvärvningskampanjen

Fler medlemmar – större styrka

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka har idag 14 000 medlemmar. Men vi behöver bli fler om vi skall kunna få större slagkraft för alla de grupper vi företräder. Vi vet att problemen finns och att de kräver ett stort aktivt förbund.

RHL genomför därför under tiden 1/9 1973—31/3 1974 en medlemsvärvningskampanj under mottot **FLER MEDLEMMAR STÖRRE STYRKA**. Ett antal resor utdelas enligt följande: Första pris — för den som värvar största antalet medlemmar — utgörs av en resa för två personer till Sunny Beach. Andra pris utgörs av en resa för en person till Sunny Beach.

Dessutom utlottas en resa för en person till Sunny Beach mellan samtliga deltagare i tävlingen, dock med undantag för vinnarna av första och andra pris. Detta tillgår så att var och en som anmäler en ny medlem erhåller för varje sådan ett lottnummer — alltså en vinstmöjlighet för varje ny medlem. Härutöver utdelas extrapriser.

SÄND IN NEDANSTÄENDE KUPONG SÅ FORT DU FUNNIT EN NY MEDLEM.

Till Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka
Box 3196, 103 63 STOCKHOLM 3

Jag anmäler följande nya medlemmar

.....
Namn

.....
Adress

.....
Postnr och postadress

.....
Namn

.....
Adress

.....
Postnr och postadress

.....
Namn

.....
Adress

.....
Postnr och postadress

Uppgiftslämnare:

.....
Medlemsförening: .....

nr 9/73

Inom värtförädlingen har man strävat efter att få fram säd som har bättre stråstyvhet och större och kraftigare ax.

Det stora bakslaget

Om hotet mot miljön och några väsentliga åtgärder

För tio år sedan bedrev man i USA forskning med ca 50 000 nya kemiska produkter per år och sammanlagt släpptes ca 400 nya produkter årligen ut på marknaden. I dag har man uppskattat att forskning pågår med i runt tal 100 000 nya produkter medan ca 3 000 årligen introduceras på marknaden, skriver här GUNNAR NILSSON.

Livet är hotat

Det är många omständigheter som gör utvecklingen, okontrollerad som den är, så farlig för mänskligheten. Den

första är den ekonomiska faktorn. Man har ofta placerat de kemiska förädlingsindustrierna i områden med god tillgång till färskt vatten, som är ett oundgängligt villkor för denna industri. Industrierna har samtidigt lokaliserats till vattendrag, som tjänar dels som transportleder dels som recipienter (upptagare) för avfall. Hotet från den okontrollerade, kapitalintensiva kemiska industrin i privata monopols händer är flerreggat. Den kräver enorma investeringar, lättillgängliga råvaror och en oerhörd mängd energi samtidigt som den förstör sötvattenstäckter och sprider luftföroreningar. I sista hand producerar den en mängd livs-

farliga biprodukter, som är svåra att förstöra och att oskadliggöra.

Utspädningsteorin

Katastroferna i industrialismens historia har varit många, många vetenskapsmäns röster har höjts utan att man för den skull vare sig lyssnat eller velat dra lärdom av misstagen. Berömd är den engelska alkaliakten av år 1863. Omsättningen av koksalt med svavelsyra var det första stadiet i Leblancsodaprocessen, en av det tidiga 1800-talets väsentliga teknologiska upptäckter. Därvid bildades natriumsulfat som primär produkt medan den samtidigt bildade HCl-gasen (saltsyra)

släpptes ut i luften. Följden blev att Englands städer insveptes i tjocka dimmor av den illaluktande gasen som retade lufrören och lungorna och därtill hade en stark korroderande verkan.

I alkaliakten förbjöds utsläppen av HCl-gasen, som därefter började nyttiggöras för tillverkning av saltsyra.

En annan katastrof var den tyska bensenkatastrofen, som skördade många offer, innan man kommit underfund med bensenens verkningar.

Bensenen erhöles och erhålls fortfarande som en biprodukt ur den vid pyrolys av stenkol bildade oljan. Även primärgasen innehåller vissa mängder bensen som avskiljs i den sk bensen-tvätten. Bensen och dess homologer medför redan vid kortvarig exposition svåra skador på det centrala nervsystemet och redan på 1800-talet konstaterade man att bensenhomologen toluen medförde leverskador.

Utsläpp som hotar livet

Runt om i världen pågår ett oerhört

slöseri med råvaror och energi utan att man söker hindra detta med tanke på världens framtida behov. Märkligare är att man inte dragit nytta av lärdomarna med avseende på den kemiska industrins farlighet för människan och naturen.

Utsätter man frön för påverkan från den kemiska industrins produkter, får man i ett förvånansvärt stort antal fall och med en hög frekvens mutationer, som till övervägande del är negativa. De påverkade fröna får, om de sätts, avkommor, vars egenskaper är mindre önskvärda eller helt enkelt livsodugliga.

Kromosomanalyser på vävnadskulturer, som varit utsatta för påverkan av bensen och dess homologer uppvisar en hög frekvens av förstörda och defekta kromosomuppsättningar.

Metoden har använts inom genetiken, växtförädlingen, för att få fram mutationer, som ger individerna det urval av egenskaper som är önskvärt, för såd exempelvis bättre stråstyvhet och större och kraftigare ax.

I naturen råder balans — om inte människan blandar sig i kretsloppet och åstadkommer utarmning.

Oerhörda mängder tunga metaller och livsfarliga metallorganiska föreningar har under nära ett sekel släppts ut i våra vattendrag. Kännedomen om det tivelaktiga och däraktiga förfarandet har avfärdats med en hänvisning till att substanser späds ut till ofarlighet och harmlöshet i vattendragen.

Mot biologernas varningar, mot lokala katastrofer som inträffat redan under sent 1800-tal, fortsatte man utsläppen. En stor del av de substanser som lämnat avloppen har sålunda anrikats i växter och djur och eftersom de flesta föreningar har en mycket lång nedbrytningstid, finns risk för att, särskilt för de tunga metallerna och dess föreningar, mycket lång tid kommer att åtgå för att rena organismerna från föroreningarna.

Redan nu finns alarmerande höga doser av de tunga metallerna anrikade i människans skelett. I lavar har man påträffat en hög halt av sådana tunga metaller som bildades vid atomsprängningar. I växter och djur som växt och betat vid dikesrenar är halten av bly mycket hög.

Cirkeln sluts

Världens nationer har två vägar att gå. Den ena leder om inte till direkt förintelse så till lidande och meningslös grymhet mot våra efterkommande. Den andra kan på lång sikt göra vår miljö så ren som den möjligtvis kan bli i en värld vars standard bygger på avancerad teknologi.

Cirkeln är snart sluten.

Primära åtgärder

En av de allra väsentligaste åtgärder-na är att rena oljan från svavel och

Säden står tät och oböjd men är den när den väl har förvandlats till bröd ofarlig för människan?

tunga metaller. Oljan är kanske av de allra farligaste luft- och vattenföroreningarna i vår tid. Den andra åtgärden är sekundär: Rening av röken från alla förbränningsanläggningar och den tredje åtgärden är på lång sikt nödvändig, nämligen installering av elektrisk uppvärmning och nya aggregat för återvinning av energi.

Den andra primära åtgärden är installering av slutna system vid alla kemiska processer. För det tredje bör alla preparat testas på laboratorie- och utvecklingsstadiet och endast tillåtas om miljöriskerna är kartlagda.

Detta kräver nationella och internationella program för teknisk utveckling. Regionalt är ett sådant samarbete kanske lättast att utveckla, och ett svenskt intresse är att avvakta vad samarbetet mellan länderna kring Östersjön kan ge.

När balansen i naturen rubbas genom katastrofer eller människans åtgärder, strävar naturen att återställa den förlorade jämvikten. Naturen slår tillbaka och slår grymt... ■

Det är snart dags att köpa Status Jul!

Berättelser av

VICTOR STEFFEN

HALVDAN RENLING

OVE NORD

GUNNAR NILSSON

TORSTEN SÖDERLING

SVEN O. BERGKVIST

ERIK RANSEMAR

MARGIT GEIJER

GEORG STENMARK

Artiklar av

GUNNAR NILSSON

STURE WAHLSTRÖM

Teckningar av

ELSIE-BRITT

STENQVIST och

PETE

JULBILDKRYSS

m m

Tala om döden

En sammanställning om ett livsfenomen man inte talar om

Jag vet att jag skall dö, skriver Hjalmar Söderberg i sina "Historietter". "Jag vet att jag skall dö, men jag vill inte dö idag och jag vill inte dö i morgon, jag vill inte dö nästa år. Jag vet att någon gång skall jag dö, men bara det uppskjuts hela tiden så är jag relativt lugn." Sigmund Freud skrev: I grund och botten tror ingen på sin egen död. I det omedvetna är var och en av oss övertygad om sin odödlighet. Men sanningen är orubblig: Media vita in morte sumus, dvs mitt i livet tillhör vi döden.

Döden är emellertid ett undanträngt problem i det moderna samhället. Men den finns framför oss alla, är en självklar konstant i det variabla.

Vårt moderna samhälle har rentav, som det sägs, satt dödens bortträngande i system. Det finns ett tabu i vårt samhälle som mer eller mindre starkt drabbar allt tal om döden. Få

är benägna att bryta "dödstystnaden", ett förhållande som bla gör att vad som kallas den tysta marknaden, dvs begravningsindustrin, undantas från rimliga granskningar, trots att vi här har att göra med en ibland ganska skamlös exploatering av sorgen. Låt vara, parentetiskt sagt, att vi ännu har en bit kvar till såna förhållanden som beskrivs i Evelyn Waugh's "Den käre bortgångne".

Ett undanträngt problem

Döden är ett undanträngt problem i vårt samhälle. Vår "strutslek med döden" är påtaglig. Döden är i de allra flesta fall bortträngd ur vårt medvetande trots att det för den mänskliga döden specifika är att den är färdig av människan själv. Och att den, rimligen, emedan den är en så integrerande del av våra livsvillkor på ett eller annat sätt måste mötas med en hållbar livsåskådning för att bli uttjädnad.

Det finns dock böcker som belyser

också det här ämnet. "Tala om döden" (VERBUM-serien, SKDB) är en av dem, allmänt övergripande i sina resonemang i ämnet. Hur den enskilda människan kan uppleva sin omedelbart förestående bortgång har bla Arne Sand beskrivit, i boken "Enhörningen" (Bonniers).

I den förra boken blir det bla skrivet, av Stellan Arvidsson, att liksom kristna har själasörjare till sitt förfo-gande på sjukhusen så kan ateister behöva en icke-troende, psykologiskt skolad människa att få öppna sig för och känna medmänsklig trygghet hos. Alf Ahlberg påpekar i sin tur: Det skrivs böcker om ars amandi, konsten att älska. Det behövs också böcker om ars moriendi, konsten att dö.

Tre grupper med olika syn

Hur förhåller vi då oss vanligen till eller inför döden?

Tre olika grupper är här klart urskiljbara. Dels finns här de övertygade kristna med en stark, all fruktan des-

armerande tro. Dels ateisterna, som Ingemar Hedenius tillskriver en långt mer realistisk, nyanserad och människovänlig livshållning än de förra. Slutligt, och här har vi den stora mellangruppen, finns de tvivlande ateisterna och de tvivlande kristna, vars hållning, och tro, väl ibland kan vara en Hedenii tro, nämligen: "Om en tid, kanske snart, lägger jag undan allt — och aldrig, aldrig mer detta liv, och aldrig något annat heller".

"Tala om döden" driver målmedvetet kravet på öppenhet inför döden. Vi måste göra oss förtrogna med den. En gång, i det gamla agrarsamhället med dess fasta religiösa traditioner, erinrar man i den här studien, fostrades människorna att möta döden på ett annat, naturligare sätt än nu. Människorna levde i det gamla bondesamhället i ett vad sociologerna kallar de primära relationernas förhållande till varandra, med ett direktare och totalare ansvarstagande för varandra än i nuet. I nyare tid — och det må vara ett mått på våra bort- eller förträngningssträvanden — tar vi i tilltagande utsträckning till skilda eufemismer när vi talar om döden.

Att kontrollera paniken

Ställda inför dess omedelbara realitet reagerar vi självfallet, beroende på vår privata livshållning, olika.

Harald Wollstad, rektor vid Väst-kustens Ungdomsskola intill en tid före sin död — han dog i lungcancer — var vad man kallar religiös. I den dagbok han förde — den finns utgiven som bok, "Sjukjournal" (Gummessons) — berättar han att han vill försöka göra sjukdomstiden till en tid av inre samlighet. Han ber om en "sinnetts balans och rakare hållning. Bönen kan bli en sorts hållningsgymnastik... Nu har jag fått en sorts sababtsår, som förberedelse för den stora sabbaten. Måtte jag använda tiden väl". Han redovisar i sin dagbok en trots-allt-trygghet, en trygghet grundad i hans religiositet och ser "exhibitionismen" i dagboksskrivandet som en "arbetsterapi, en sorts halmarbete, som ändå har den fördelen att den skräpar ned mindre".

Arne Sand — även han visste att hans tid var utmätt — hade inte Wollstads religiösa tro. I sin "dagbok" konstaterar han:

I min situation finns det ingenting att göra; det vill säga "allt jag gör är i själva verket likvärdigt, och alltsammans förblir joller för mig själv" inför dödsdomen. Vad det ytterst gäller, skriver Sand, är att kontrollera

I konstens värld finns inga "döda ting" — bara människor som inte upptäckt livet.

paniken. Själva dagboksskrivandet, konstaterar han, är meningslöst. "Jag skriver helt utan goda skäl". Samtidigt frågar han sig själv: Varför har jag inte förverkligat någon enda värdig bestämning hos mig själv, varför har allt hos mig förblivit halvfärdigt, oavslutat, nyss påbörjat, oordnat, kaotiskt, ja direkt vämjeligt? Men han ställer också följdfrågan: Vilka är de värdiga bestämningarna?

I sin dagbok över levernets sista dagar redovisar han också en strävan att nå identitet, "rå om sig själv". När, frågar han, förlorade jag min enhetliga identitet? Han svarar själv: Det är lättare att säga när jag hade den, det var i barndomen. Den värdigaste och förnuftigaste syssla han finner på under sin respitid är att "lära känna vem jag är och har varit, att ta reda på vad det egentligen är som försvinner, att före livsavslutningen lära känna den som varit livsbäraren, att — för att göra en svår beskrivning lätt — lära känna mig själv".

Men också i denna strävan finns ett varför. Och svaret är, skriver Arne Sand, att "jag har inget svar. Hela målsättningen är absurd". Arne Sands bok är en viktig bok i sitt ämne, liksom Wollstads: Det är viktiga rapporter från ett gränsland. Det finns, i meditativa mellanstunder, skäl att ta dem till sig. Ibland kan för övrigt också den kloke Olov Hartmans ord i "Tala om döden" vara till till eftertanke. Hartman skriver: Det finns stunder då "själen som ett radioteleskop är vänd mot rymden och hör evigheten brusa". ■

**TÄNK PÅ
HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS
BLOMSTERFOND**

POSTGIRO 95 00 11 - 7

Ut ur molnen

En icke-rökares manifest av ALLER YOUNG

Mitt problem är att sitta ned och skriva en artikel som skall uppmuntra och stödja dem av oss som hatar cigarettrökning, utan att totalt ta avstånd från dem som röker.

Det är inget enkelt mål.

Kanske borde jag starta med att visa rökarna att "jag förstår". Jag kan känna mej in i det faktum att rökning är en last, för jag har själv laster, (i viss mening) till mat, konstant ätande av för mycket, och finner nöje i njutningen att smaka, tugga och svälja, liknande rökarens njutning i den unika sensuella glädjen att tända, suga på cigaretten och inhalera. Andra svagheter i vår moderna värld innefattar sex, viner, tävlingsidrott, bilar och spel. En del av oss hoppas kunna handskas med och eventuellt uppnå viss kontroll över våra svagheter.

Den fulaste och dödligaste lasten
Möjligen med undantag av bilar och

en del drycker, är rökningen dock långtmer den fulaste och dödligaste lasten vi har att dras med. Visserligen är det rökarnas (och kanske de medicinska och uppfostrande organens) sak att ta itu med fakta om detta oestetiska gifts inverkan på rökarnas kroppar och sinnen. Jag skriver uteslutande från en icke-rökares perspektiv. Med undantag av ett halvt dussin gånger då jag experimenterade med pipor, cigarrer och cigaretter, har jag aldrig rökt tobak. Det finns en annan hel armé av icke-rökande som också är ex-rökare, (fd) och dom har ett annat perspektiv.

Jag undrar ofta om rökare egentligen kan fatta hur avskyvärd deras vana är för dem av oss som finns i deras omgivning. Jag startar med vad jag anser som den viktigaste invändningen: Förgiftningen av atmosfären. Cigarettrök luktar och illa; då ett rum eller en bil är fyllt av rök, inne-

bär det för mej att jag måste uthärda en förfärlig stank och att jag måste andas giftblandad luft.

De obehagliga icke-rökarna

Ibland har jag blivit tillfrågad av rökare: "Du har inget emot att jag röker?" Jag måste nog tvivla på deras ärliga uppsåt, ty mycket sällan har jag varit stark nog att få mod att säga: "Ja det har jag." Det är min erfarenhet att rökarna betraktar oss beslutssamma icke-rökare som översittare, moralister, som skolmadammer, och på andra sätt obehagliga. Men allt vi gör är ju att vi kämpar för vår rätt till frisk luft. Jag tycker inte det är så mycket begärt i våra dar.

Ibland ber vänner mej att köpa cigaretter för dem om jag händelsevis skall till en affär; jag blir alltid illa berörd och ibland till och med nekar jag. Genom att köpa cigaretter till någon annan deltar jag i hela det onda

systemet: cancer till min vän, rutton luft till mej, profit till tobakshandlarna.

Falsk logik

Då vi icke-rökare beklagar oss, blir en av rökarnas gensvar att vi "undertrycker" dom. Men det tycks vara en falsk logik här. Jag går aldrig med på att rökning och icke-rökning är likvärdiga tillstånd. Det kan (istället) tyckas att den som har vanan — och de flesta rökare skulle nog medge att det är en olycklig vana — borde ha vissa skyldigheter till folk i sin omgivning. Jag brukar ge uttryck åt min omsorg för mina vänners hälsa, men mina hälsoargument (uppfattas) huvudsakligen som nedlåtande. Rätt informerade människor kan (sannerligen) själva besluta vad som är bäst för deras hälsa. Så i den mån jag är bekymrad över andras rökande är huvudskälet att det är otrevligt och ohälsosamt för mej. Ja, ohälsosamt — undersökningar har visat att inandning av rökfylld luft nästan är lika illa som att röka själv. Jag saknar statistik, men jag är säker på att många dödliga och förödande eldsvådor i hemmen och i skogar är orsakade av vårdslösa rökare.

Förbjuda rökning på offentliga platser?

Därför skulle jag vilja hävda att frågan om "individuell frihet" inte gäller här. Trots att jag inte skulle vilja föreslå att man stiftar lagar som gör tobak illegal, är jag stark förespråkare för en lagstiftning som förbjuder rökning på offentliga platser. Härom dan var jag tvungen vänta en timma på Motorfordonsbyrån och det var nästan omöjligt att andas på grund av alla cigarettrökarna omkring mej. En del buss- och flygbolag har numera rökavdelningar, men jag har funnit att detta mest är en improvisation eftersom röken fyller hela lokalen och då många passagerare ignorerar reglerna.

Att utfärda regler mot rökning är dock bara ett knep, liksom varje sorts regel-stiftande som väcker min anarkistiska känslighet. Jag tror jag skulle föredra att offentlig rökning blev lika tabu som att urinera öppet (och jag syftar inte på nakenheten utan på lukten och hälsoaspekterna). Inom parentes sagt är det intressant att ett av de få ställen där icke-rökning är genomförd är i skollokaler. Jag var vikarierande lärare i Westwood High School flera gånger, och kunde inte ens gå in i lärarnas rum, så rökfyllt var det. Rökning är förbjuden i sko-

Den som är vis röker icke.

lorna eftersom auktoritetsnycker går ut på att lära unga människor vad man får göra; jag undrar vad som skulle hända om någon försökte att införa rökförbud vid något lärare-möte.

Vem önskar förlora vänner?

Många tycks gilla att röka medan de äter, det är ett tillfälle då jag finner rökning speciellt osmakligt. Det finns andra speciella ögonblick för cigaretten — som t ex den första handlingen på morgonen, eller direkt efter orgasm — detta är speciella ögonblick också för mej, men jag vill inte tvingas dela dem med all denna rök! Men för mitt eget emotionella överlevande är jag tvungen uthärda. Jag vill inte välja vänner, rumskamrater och älskad på den grunden om de röker eller ej, fast det finns folk som gör ett sådant val.

Jag har uppskjutit att skriva denna artikel i flera år — så rädd har jag

varit. Det är svårt nog att finna vänner; vem önskar förlora dem såhär? Men jag vet att det finns många potentiellt militanta icke-rökare lite varstans. Vi vet att vi har rätt: låt oss börja göra något åt det! Med att göra något menar jag inget svårt — bara att tala om för folk hur vi känner och be våra vänner att ändra sej.

Källa: Win. N. Y.

april 26, 1973

Översättning Erland Dahm

**MED RHL
FÖR RÖKFRIA
SAMMANTRÄDEN**

För fyra år sedan flyttade Berit och Bengt till Uppsala och en Fokus-lägenhet

Men allt blev inte som de hade drömt om

Sven O. Bergkvist har besökt Berit och Bengt

Berit och Bengt heter två handikappade som efter mångårig isolattillvaro äntligen lyckats få ett hem tillsammans i servicehus. De flyttade in i Fokus-lägenhet i Uppsala som nygifta för fyra år sedan. Blev allt som de hade tänkt sej och drömt om? Nej, inte riktigt. Det fungerar föralldel bra på det praktiska planet, men det finns frågetecken också när det gäller denna nya boendeform — och en hel del byråkratiskt trasel som borde vara onödigt. SVEN O BERGKVIST har besökt Berit och Bengt.

Men minst av allt längtar de tillbaka till institutionerna och anstaltslivet. Av sådana miljöer har de fått nog. Berit har gått fem år i skola på Eugeniahemmet. Nu är hon 38 och har äntligen fått ordnade former för vidareutbildning. Bengt har aldrig haft någon ordnad skolgång och kan varken läsa eller skriva. Han är ett av de sk glömda fallen. De anstalter han genomlidit genom åren har knappast inspirerat till studier. I 20-årsåldern var han intagen på ålderdomshem i Upplands-Väsby. Nu är han 34 och går på specialskola.

Nej, vare sej Berit eller Bengt vill byta tillbaka den tillvaro de lämnat.

Med servicehuset som plattform har de fått helt annorlunda möjligheter att förverkliga sej själva. Det här med integration har naturligtvis också sina sidor och det vore fel att tro att alla fördomar och förutfattade meningar i samband med handikapp och handikappade hux flux blåst all världens väg och för evigt är borta. Men nog upplever man här en mänskligare och värdigare miljö. Så länge det nu varar...

Vem ska ta över

Berit och Bengt är lite pessimistiska. Det har ju bråkats så mycket hit och dit om Fokus-stiftelsen på sistone och det känns lite ovisst inför framtiden. Vem ska ta över ansvaret för Röda-fjäders-skapelsen när nu stiftelsens pengar är slut? Staten kommer att tillskjuta fem miljoner fram till 1975. Därefter är det meningen att kommun och landsting ska svara för driften. Från de hållen är man emellertid föga tilltalade av uppgiften. Man anser att det blir för dyrt och hävdar att Fokus-verksamheten måste betraktas som en riksfråga. De handikappade det gäller kommer ju inte bara från den egna regionen, utan från olika platser i landet. Varför ska då tex Uppsala och Uppsala län subventionera lägenheter och bekosta service åt handikappade som man sas inte har någonting att göra med?

Ja, så kan man fråga och det är bara att konstatera att det — i vanlig ordning — har gått byråkrati i ett spörsmål som har med handikapp och handikappade att skaffa. Man tänker mera på regler och paragrafer och ekonomiska fördelningsprocesser än på de människor det rör sej om.

253 Fokuslägenheter

De pengar som lade grunden till Fokus-experimentet med handikapplägenheter och handikappservice i integrerade bostadsområden härrör sej från den stora Röda-fjäders-insamlingen 1964. Det inte samhället mäktade skulde än en gång förverkligas genom allmänhetens välvilja att ge en slant. Det är ett diskutabelt tillvägagångssätt. Följden blev i alla fall att det nu finns Fokus-anläggningar på tretton orter i landet, i Luleå, Umeå, Sundsvall, Uppsala, Täby, Västerås, Örebro, Linköping, Skövde, Mölndal, Falkenberg, Växjö och Kalmar.

Sammanlagt förfogar stiftelsen över 253 lägenheter som är insprängda i vanliga bostadshus. Den bärande idén för projektet är att också gravt handikappade ska få möjlighet att leva och bo bland "vanliga människor". Hyresgästerna i speciallägenheterna är garanterade att inte behöva betala mer än 20% av sin inkomst i hyra. Till bilden hör att de boende ska ha tillgång till dygnet-runt-hjälp av fast

anställd personal. Hjälpen ska omfatta av- och påklädning, personlig hygien, matinköp, städning, tvätt, bäddning etc. Genom att personalen sorterar under en stiftelse är inte reglerna om statsbidrag till hemsamariter tillämpliga. När kommun och landsting tar över blir det dock annorlunda på den punkten. Staten kommer då att lämna bidrag med 35 % av kostnaderna för hemhjälp. Så de lokala befattningshavarna behöver kanske inte vara alltför förtvivlade...

Alla skall acceptera all hjälp

Det är av stor betydelse att den här viktiga verksamheten kommer att fortsätta och helst naturligtvis också utökas, eftersom det finns en lång kö av handikappade som är i behov av speciella lägenheter och personlig service. Initiativet får inte förfuskas på grund av snålhet och byråkratiska spetsfundigheter. Man måste se på frågan med insikt och följsamhet.

Och de människor det gäller får inte sättas på undantag. Det finns tyvärr tecken som pekar i den riktningen. Man kan belysa det genom ett exempel ur Berits och Bengts vardag. De får ett brev från Fokus lokalstyrelse som behandlat problem som framförallt ny och manlig personal mött i arbetet. Efter ingående diskussion beslöt styrelsen göra följande uttalande:

Stiftelsen Fokus tillgodoser hyres-

gästernas servicebehov genom den personal som finns tillgänglig; manlig och kvinnlig, van eller mindre van. En förutsättning för att arbetet skall löpa smidigt och med jämn arbetsbelastning är att *alla* hyresgäster accepterar hjälp av *all* personal utan någon åtskillnad. *Ingen* hyresgäst får vid något tillfälle välja vare sig någon speciell av personalen eller enbart kvinnlig hjälp, eftersom personalen skall utföra *alla* arbetsuppgifter i tur och ordning. Nyanställd och vikarierande personal skall delta i *alla* arbetsuppgifter och omedelbart beredas tillfälle att lära sig sådana arbetsuppgifter som är litet mer komplicerade. Speciella önskemål om personlig hjälp som är oförenliga med dessa punkter kan ej tillgodoses inom ramen för Stiftelsen Fokus organisation och resurser.

Berit drar sig ibland för att kalla på hjälp

Det här låter ju i och för sej rimligt och riktigt. Men man behöver inte tänka efter länge för att förstå att den här ordningen innebär en stelbent byråkrati som är till förfång för flera av de handikappade hyresgästerna. Berit kan tex inte göra något med sina händer. Hon kan bädda och tom skriva på maskin med sina fötter. Men i vissa situationer står hon maktlös. Det kan hända att hon måste göra toalettbesök eller sköta andra mycket intima

saker medan Bengt är i skolan eller ute i andra ärenden. Då vill hon av naturliga skäl ha en kvinna till hands och inte en generad och osäker yngling, oavsett hur bra och duktig denne fö är.

Berit drar sej för att kalla på hjälp av den här anledningen och det finns hyresgäster som överväger att flytta av samma orsak. Och vad återstår då för de flesta i dessa lägen? Jo, institutioner och vårdanstalter...

Det kan ju ändå inte vara meningen och man håller med de berörda om att man med ett minimum av organisationsförmåga borde kunna lösa de här problemen och tillmötesgå de speciella önskemålen. Man är ju människa också om man är handikappad och behöver hjälp. Man är och reagerar precis som andra. Det finns någonting som heter värdighet och man vill inte tryckas ner till en nolla.

Det finns fler exempel än det nämnda som visar hur det kan gå när handikappservice kopplas samman med byråkrati och bristande insikt och ingår i förening med snålt ekonomiskt tänkande. Det gäller i stort lika väl som på sk gräsrotsnivå. Integrering av handikappade i normala samhällsmiljöer är en alltför stor och viktig fråga för att fuskas bort i onödan. Befattningshavare och åtgärdare måste ner på jorden och se efter vad saken gäller.

Så här blev det till slut

Många som läser en novell frågar sig ofta: hur gick det sen? De flesta nöjer sig med att ställa den frågan. Bara ett fåtal sätter sig ner och skriver fortsättningen eller slutet på novellen. ANNA-GRETA JOHANSSON satte sig ner och skrev en fortsättning på berättelsen i nr 7, Kristofer Robertson gör en miss. Tag fram nr 7, läs och se om Anna-Greta skrivit "rätt slut" — enligt era åsikter. Sen får vi se om fotografen Mark Markefelt blir klokare av det här slutet. Han har skrivit ett brev — tack förresten ni alla som hörde av er — där han säger, att han tror att novellen Kristofer Robertson gör är en miss, en dikt med litet, litet av verklighetsbakgrund. Kanske driver författaren litet grand med sin läsekrets, skrev Mark också. Nej, författaren drev inte med sin läsekrets. Han är tacksam för nya berättelser från dem som inte blivit publicerade förut.

Pelle Hed som just stod i begrepp att lämna Kristofer åt sina egna funderingar satte sig igen.

"Kom inte med halvkvädna visor", sa han. "Vad är det du vill ha sagt?"

"Ha sagt och ha sagt", sa Kristofer tjurigt. "Egentligen vill jag inte alls ha det sagt. Dvs chefredaktören för Tidningen vill inte ha det sagt. Men nu kommer det nog ut i alla fall. Calle Grusås verkar att veta. Och om jag känner honom rätt så..."

Jag råkar vara släkt med chefredaktörens hustru. En sån där släkting som man helst inte vill låtsas om men som i alla fall finns. Det var därför jag fick jobbet på Tidningen — mot löfte att inte berätta om släktskapet. Det jobbet hade Calle Grusås räknat med att få."

Om Pelle Hed blev förvånad visade han det inte. Kristofer var en sympatisk man och hade många vänner. Det var mer än man kunde säga om Calle Grusås.

Chefredaktörens fru var i motsats till Kristofer mycket högfärdig — om möjligt värre än sin man chefredaktören. De umgicks bara i "fina kretsar". Nisse Petrusson umgicks också bara i "fina kretsar", utom när han på ämbetets vägnar talade på småföretagarnas årsstämma eller invigde en ny väg eller bro. Då var han mycket folklig som en kommunalordförande måste vara.

Nisse Petrusson var alltså en gärna sedd gäst hemma hos chefredaktören.

Det visste alla. Däremot visste väl ingen att Kristofer Robertson också var gäst hos chefredaktören emellanåt.

När Kristofer hunnit så långt i sin berättelse blev han plötsligt tillknäppt. Pelle Hed gick till Calle Grusås för att försöka få reda på vad han egentligen visste.

När han klev in i Calle Grusås tysta lya var det som en frisk fläkt svept genom rummet.

"Broder, du sitter inne med hemlighet", hojtade han. "Dela med dig till en som har förståelse för det mesta. Delad glädje — dubbel glädje."

Calle Grusås såg grinig ut. "Vad är det du ville veta som du inte redan vet?" frågade han.

Pelle Hed skrattade. "Ingen kan väl mäta sig med dig när det gäller vetande om folk i farten. Det är ju ditt jobb förresten."

"Det jobbet skulle jag egentligen inte ha. Jag fick det när Kristofer Robertson kom och lade beslag på det jobb jag hade fått löfte om. Att rota i folks privatliv som jag får göra nu trivs jag inte alls med."

Pelle Hed höll fullständigt med om att roligare jobb finns, men han teg visligen med sin uppfattning att Calle Grusås var som klippt och skuren för att blanda sig i folks angelägenheter och sedan publicera dem.

Eftersom Pelle Hed också en gång dalat på karriärens stege kände Calle

Grusås att han talade med en olycks-kamrat och blev mer öppen än han egentligen ville. Han berättade hur han låst sig inne på en toalett, precis som Pelle Hed en gång gjort. När han grejade med låset hade han hört en ordduell mellan kommunalordföranden och chefredaktören.

"Om du inte omedelbart gör dig av med den där björnen kan jag inte ta ansvaret för vad som händer." Petrusson lät mycket bestämd.

"Ditt minne är kort", svarade chefredaktören. "Det är inte länge sen jag klarade dig ur den där knipan som revisorerna med glädje skulle ha försatt dig i. Då minsann lovade du att aldrig knysta något om björnen. Inte om Kristofer heller."

"Den gången var det ju fråga om en liten björnunge — nu är den ju snart stor. Lämna den till Skansen. Kristofer har jag väl aldrig sagt något om."

Mer hade inte Calle Grusås hört, sa han. Men det är klart att han börjat fundera. Vad var det för mystiskt med Kristofer? Han måste ha något med en björn att göra. Igår hade Igor och Tibor berättat att de i sällskap med Kristofer Robertson var ute och gick i Tänkeskogen. De hade berättat en tokig historia om Nisse Petrusson uppe i ett träd. Petrusson hade varit mycket upprörd och berättat osammanhängande om en folkilsken björn. Vad hade Kristofer med den historien att göra? Faktum var att han måste veta något fast han inget varken sagt eller skrivit. Han som annars var så kvick att sända

varenda liten småsak till Tidningen. "Ja, jag skall berätta allt" sa Kristofer när Pelle Hed återvände till honom. Men Calle Grusås ljuger när han säger att han inte vet mer än han berättat för dej. Han vet nog mer än jag.

Det började med chefredaktörens fru. Hon var på semester långt i norr någonstans. En björn hade fallits. Björnen hade en unge. Chefredaktörens fru släpade med sig björningen hem och visade den förtjust för chefredaktören. Du vet fruntimmer och småungar, antingen det är människor eller djur. Jag var hos dem den där kvällen, hade en fin grej till Tidningen.

Frun bönade och bad att få ha björningen kvar, den kunde ju få vara i källaren. Det är svårt att neka fruntimmer när de sätter den sidan till, och inte ens chefredaktören är mer än människa. Björningen fick alltså bo i källaren. Det där kom Nisse Petrusson underfund med på en tillställning när han råkade ta fel på dörrframpå småtimmarna. Sanningen om mej visste han förut.

Chefredaktörens fru berättade för mej det där om Nisse Petrussons knipa och att chefredaktören hade hjälpt honom. Petrusson gick med på allt, revisorerna skulle komma om ett par dagar. Björningen fick vara kvar i källaren."

"Just en fin samling", sa Pelle Hed. "Men så där har det väl alltid varit, lurendrejeri på högsta nivå, så att säga. Men var kommer Calle Grusås in i bilden? Kom björnen lös och fick springa i Tänkeskogen och jaga upp folk i träden?"

"Det var väl vad Calle Grusås hade önskat", svarade Kristofer. "Det var ju jag som rastade björnen. Den var ju björnunge bara en kort tid. Sedan var det en tungviktare som hölls i källaren och som skulle rastas i trädgården. Frun vågade inte gå ut med björnen längre, det blev jag som fick göra det på kvällarna. Den var trevlig, för all del, men som sagt ganska stor."

"Men björnen i Tänkeskogen?" undrade Pelle Hed.

"Den vet jag inget om. Kanske Calle Grusås vet. Chefredaktörens frus björn är död. Men det kanske inte Calle Grusås vet. Fråga honom."

"Det går en björn genom Tänkeskogen" mumlade Pelle Hed. "Det hade blivit en bra rubrik. Om jag hade skrivit. Men det gör jag inte. Det räcker med en kontroversiell grej för mej."

När allt blivit uppläsat med revi-

sorerna tyckte Nisse Petrusson att det där lilla fiflet inte var så farligt. Nu var allt frid och fröjd — om bara inte den eländiga björnen funnits. Ha en björn i källaren — rasta den i trädgården — det hade han givit tillstånd till. Inte hade han befogenhet till det.

En kväll när det var mycket mörkt smög Nisse Petrusson till chefredaktörens trädgård. Så kom Kristofer och björnen, glada och lekfulla båda två. Efter en stund såg Petrusson hur Kristofer rådvill böjde sig över björnen. Den hade fallit till marken — den var död. Allt hade gått så fort, men Kristofer hann se en skymt av Nisse Petrusson som sprang ut ur sin bil.

Chefredaktörens fru tog saken mycket lugnare än Kristofer hade trott. Björnen var ju inte längre liten och gullig. Faktiskt var det ett mycket bra slut på historien tyckte hon. Hon hade förresten fått en kattunge av fru Petrusson.

Det blev Kristofers tunga lott att gräva ner sin lekkamrat i en glänta i Tänkeskogen. Men också han glömde snart björnen. Nu var han ju mycket friare på kvällarna.

Det var egentligen bara Calle Grusås som tänkte på björnen. Han tänkte också på Kristofers jobb och på den hållhake han hade på chefredaktören och Petrusson. Det var hög tid att handla. Om han kunde bevisa att Kristofer rastade björnen och rastade den

slarvigt, så slarvigt att den kom lös och sprang in i Tänkeskogen...

Calle Grusås tog ett par semesterdagar och reste till Mellanstad där det var cirkus. Han återvände med en björn som han släppte lös i Tänkeskogen.

Sedan hände allting. Nisse Petrusson tog en promenad i Tänkeskogen. Han fick se en björn i den glänta där Kristofer begravt chefredaktörens frus björn. Nisse Petrusson sprang för livet, klättrade upp i ett träd och skrek åt björnen att den skulle återvända till sin grav. Björnen blev rädd och sprang. Då kom Igor och Tibor och Kristofer.

Nisse Petrusson gick till Karl Karlsson. Denne vill bli befördrad och frågar och frågar. När Petrusson tänker igenom det hela ångrar han att han gått till Karl Karlsson. Det finns ju en del i den här historien som polisen inte har med att göra. Karl Karlsson blir nog inte befördrad.

Calle Grusås satt och funderade ungefär som Kristofer Robertson gjorde i början av den här berättelsen. Av vad Igor och Tibor berättat förstod han att det inte längre fanns någon björn i chefredaktörens källare. Då var det alltså ingen kuriositet längre utan en händelse. En händelse som han själv i högsta grad är ansvarig för.

Calle Grusås törs nog inte skriva något till Tidningen om händelsen.

Och i så fall har ju Kristofer Robertson inte gjort någon miss. ■

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsattser i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappmekanismer i olika utföranden.

Träspån i olika färger.

Spänlampor, naturella och färgade.

Begär prislista och prover.

SUNE ENGLUND AB, 701 04 Örebro

Postbox 266
Tel. 019/13 60 65

Jugoslavisk metod förkortar rehabilitering av infarkt- patienter

En jugoslavisk läkare, dr Dusan Sarzic, chef för dispensären vid den serbiska staden Krusevac, har utarbetat en metod för behandling och rehabilitering av infarktpatienter, som väckt uppmärksamhet bl a i USA. För fortsatt klinisk forskning och utveckling av sin metod har denne av det amerikanska hälsovårdsdepartementet beviljats ett anslag på 1 276 000 dinarer.

Efter infarkt — åter i arbete

Metoden förutsätter att den fysiska och psykiska rehabiliteringen efter infarkten fortsätter i hemmet med bistånd av dispensärens läkare och övrig personal. Dr Sarzic framhåller vid en intervju i den jugoslaviska tidningen Politika Ekpres att hans metod inte endast förkortar rehabiliteringstiden och därigenom möjliggör stora inbesparingar, utan också möjliggör för patienterna att återgå till arbetet, så snart de skrivits ut från dispensären.

De jugoslaviska sjukhusen har nu allmänt tagit upp och praktiserar den nya metoden och amerikanska läkare vistas sedan en tid i Krusevac för att på ort och ställe kliniskt kontrollera metodens tillförlitlighet. Bland dem befinner sig flera amerikanska professorer från universiteten i Washington och New York.

Avtal

Det amerikanska hälsovårdsdepartementet har genom den jugoslaviska federala byrån för kulturellt och vetenskapligt utbyte med utlandet slutit avtal med dr Sarzic och beviljat honom

ett anslag till ytterligare forskning på inte mindre än 1 276 000 dinarer. ■

Sovjetiskt vaccin mot influensa

Forskare vid det sovjetiska hälsovårdsministeriets institut för tillverkning av vaccin, har lyckats framställa ett vaccin mot influensa, vilket visat sig verksamt under den senaste influensaepidemin.

Fyrtio års resultatlösa ansträngningar att isolera influensavirus och odla kulturer för framställning av ett verksamt vaccin mot influensa har medfört att man allmänt hyst en viss tveksamhet till möjligheterna att någonsin få fram ett sådant. Det förhållandet att ständigt nya typer av virus uppträder i samband med influensaepidemier, har gjort många forskare tveksamma. De typer av vaccin, som man hittills lyckats framställa, har också haft en starkt begränsad effekt.

Vid det sovjetiska hälsovårdsministeriets institut för framställning av vaccin har en grupp forskare under ledning av professor A. Alexeva utarbetat en ny metod för framställning av ett modifierat vaccin med nya egenskaper. Metoden att tillverka vaccinet är visserligen tidsödande, men innebär ett stort framsteg i den virologiska forskningen.

Influensavirus isoleras och odlas på vävnadskulturer från höns. Genom att under ett visst antal gånger överföra virus på nya kulturer, försvagas de och blir slutligen användbara för tillverkning av vaccin.

Det industriellt framställda vaccinet är ett puder, som erhålls genom dehydrering av de substanser, som virus odlas på. Framställningsmetoden möjliggör också att man på relativt kort tid efter det att en epidemi brutit ut kan framställa så stora mängder vaccin att vaccineringen har betydelse för en större del av befolkningen. Genom att odla embryon av höns i en miljö med lämplig surhetsgrad har det varit möjligt att avsevärt förkorta tillverk-

ningstiden. Stabila viruskulturer har erhållits efter att virus överförts två eller tre gånger till substratet. ■

Vissa bakterier trivs i miljö med penicillin

Det ofta diskuterade faktum att vissa bakterier blir resistent mot penicillin förklaras måhända genom forskningar, publicerade i Journal of Microbiology, volym 70, sid 243, skriver den i Storbritannien utgivna New Scientist. Sådana bakterier producerar ett enzym, vilket oskadliggör penicillinet innan det hunnit angripa bakterien.

Enligt redovisade forskningar i Journal of Microbiology kan bacillers och stafylokockernas benägenhet att producera penicillinaser bero på en inbyggd försvarsmekanism mot penicillinproducerande fungi.

För några år sedan återfann man i British Museum i jord som legat orörd sedan 1869 bakterier, som visade sig innehålla penicillinaser. Bakterierna hade bevarats som torra sporer.

Penicillin produceras av nio olika slags fungi. Man har nu konstaterat att produktion av penicillin, mot vad man tidigare antagit, är vanligen förekommande i naturen och inte enbart är möjligt i stor skala på laboratorier.

I sådant naturligt substrat som exempelvis majskorn förekommer penicillinproducerande fungi, och de bakterier, som förekommer i en sådan omgivning har utvecklat en försvarsmekanism — ett enzym d v s penicillinaser, som förstör penicillinet. Om penicillin produceras av fungi i en steril omgivning och på ett visst substrat — i det här fallet majskorn — finns det enligt forskarna anledning anta att penicillin producerats i en naturlig miljö, även om denna innebär vissa risker för penicillinproducerande fungi. Ett så banalt faktum att möjligt bröd ansågs, enligt folkmedicinen, fördelaktigt i sparsamma mängder får här kanske sin förklaring. Brödet innehöll penicillin som kroppen tillgodo gjorde sig som medicin vid vissa sjukdomstillstånd.

För sammanställningen svarar
Gunnar Nilsson

STATUS BILDKRYSS

FISK I IN-SOON					BEVARALIK KRIK									Flicka	
PYSSEL GÖRA HUS				GER RECENT										STANK	
BÖRJAR LARM MED		KÄND SÄL-LERT	AN-LED-NING KICKA							ÄLS-KOG KAN FORMA				GÖR TIDEN	MASS-VIS
															GÖR DET VID SKVAL SPETS
FINNS FÖR GLASS	VISAR OFTA PHILIPPA LED-ÅRDYMA							HÄRD GNA-GARE					TRÄD	I POST-VÄS-KAN	SOLGUD VILL TIPPA-RE FÄ
HÄR LIMPA TILL SLUT			MUNNAN MEDAN-ISM DYRKAR							FROSAM-LINGAR KAN HON HETA					
SIFERA SPORT-KLUBB			INNE-HA				LOTT UTAN TUR							RYA MARTIN LJUNG	
SVENSKT ÖL			SOM KRON-BLOM AXEL KANSKE				HELGON-BILD GER RASER							HÄR OFTA PÅ-SER	VÄRLDS-SPEL ISTER-BAND
DOME-RA		GAM-MAT PÅ-LÄGG			BÖR DET I SLUM-MEN										KAN HACKA HA
KA-VÅJ					KAN KLÄDER TAS			KAN MAN I VATTEN							GOSSE I SKOLP GUNNAR ISBERG
SÄGER TILL SÄDE HÖRS	LYRI-KER									FINNS VID SCEN	HÄR-LEM-BOR				
															UNI-FORM

nr 9

Namn .....

Adress .....

Postadress .....

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm 3, tillhanda senast den 10 dec. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkta "Bildkryss nr 9". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Pristagarnas namn meddelas i Status februari.

ANDERZ HARNING Tyst eftermiddag

Sivert var inte den som ville lämna jorden. Men när man icke. Han satte sej tungt ner på kubben under hyllan med syltburkar och trevade i halv-mörkret efter den svala svagdrickan. Det väste i femlitterskaggen när han öppnade den. Doften var himmelsk och han lyfte kaggen till munnen och drack i långa drag. Han trivdes nere i jordkällaren. Det var där i svalkan han brukade sitta och tänka och planera. Han suckade och drack igen och lyfte ner en syltburk och granskade etiketten. Ännu fanns det jordgubb kvar från fjolåret. Han skruvade av locket och stack ner ett finger och slickade av det. Aldrig att det kunde smaka mera eller bättre nån annanstans.

— Siivert, ropade nån ute på backen. Han smålog och teg. Det var förstås Anni. Klockan visade på kaffetid.

— Siivert var håller du huus?

— Härnere såklart, fnittrade han, men blev genast allvarlig igen. Han drack ännu en klunk och korkade till kaggen och ställde den ifrån sej och hasade uppför trapporna.

— Jag undra' var du höll hus, flämtade Anni med handen ännu formad till ett rör framför munnen.

— Satt och tänkte, sa Sivert.

— Inte för att det finns mycket att tänka på, sa Anni. Naturligtvis hade hon rätt. Han kisade mot solen och såg sedan på henne snett från sidan. Hon var fortfarande mycket vacker. Hon var smärt och småvuxen och hade några grå slingor i håret och ansiktet var litet och trekantigt och ungt.

— Titta inte på mej sådär, sa hon och rodnade som hon gjort i tjugi år.

— För mej duger du allt, skrockade

han och gick nerför slänten mot potatlandet. Där skulle inte växa nånting i år. Längre bort rasade skogen fram. Den skulle snart sluka ängder och hagar. Det var så bestämt. Han böjde sej ner och repade rådvillt av några prästkragar och tuggade på stjälkarna. Långt borta i tiden kom hans farfar gående längs älvdalarna med sin hustru för att bryta mark i det stora okända. En del for till Amerika. Andra drog iväg till norröna landen. Nu var det dags att vända söderut igen. Farfar hade haft bitterhet i rösten när han berättade om fattigdomen. Men nu var det en ny tid och farfar låg lugnt begraven på sockenkyrkogården i tron att det hans händer skapat skulle bevaras och vidarebyggas.

— Vad är det nu då? sa hon och stack sin hand i hans. Han knep åt om de smala fingrarna och blundade och mindes.

— Jag tänkte på gamlingen. Han skulle nog inte vilja vara med nu.

— Varje tid har sitt liv, sa hon stillsamt. Det är ju ingenting att göra åt.

— Nu går vi upp och dricker kaffe, bestämde han och vände tvärt om. Den stora röda gården med det svarta tjärtaket glimmade i solljuset och vinden dansade i björkarna framför lagårn. Gubben hade planterat björkarna den dan för länge sen när han kom fram till myren ovanför älvdalen och bestämde sej för att stanna. Sivert gick hastigt och sparkade en sten framför sej och Anni hade svårt att hinna med och var tvungen att småspringa. Den sömniga gamla lapphunden kravlade långsamt ner från trappan och försökte ett vänskapligt smågläfs. Sivert böjde sej ner och strök den över öronen.

— Det är inte mycket me'n, sa Anni.

— Nej. Vi får skjuta'n innan vi åker.

— Det kan du väl ändå inte göra, sa hon förskräckt.

— Vad ska han in till storstan för? Han är ju van med fria marker.

— Men han kan ju knappast gå numera.

— Han får stanna här. Det är bäst för honom. Sivert märkte att han var hård i rösten. Men han hade tänkt på det länge. Hunden skulle slippa dra söderöver. Den var fjorton år och hade gjort sitt. De gick uppför trappan och in i farstun och vidare in i köket och han höll henne fortfarande i handen. Han kände att den darrade. Bakom dem lufsade lapphunden.

— Ja du har väl rätt, sa hon sorgset. Av gammal vana sparkade han av sej skorna mot tröskeln och gick i sockorna på trasmattan fram till köksbordet med blåvita duken där kaffet stod och väntade.

— Ja i morron bär det iväg, sa Sivert och försökte låta hurtig. Ner till station för vidarebefordran till fabriken.

— Säg inte sådär, vädjade hon.

— Men så är det ju, sa han. Sânt vi har hållit på med lönar sej inte längre. Det är tidens gång och det är ingenting att göra. Det brukar du själv säga.

— Men du behöver inte låta sådär jag vet inte vad.

— Man måste se framtiden an eller i varje fall i vitögat. Det säger alla förnuftiga människor.

— Men ändå, sa hon och tystnade och bet sej i läppen. De hade försökt undvika att tala om resan bort, men det var inte längre möjligt att inte

Den här dokumentnovellen visar prov på det fina sätt på vilket ANDERZ HARNING formar sina berättelser. De är till synes enkla och okomplicerade men rymmer i sina förtätningar livserfarenheter av stora mått.

lätsas om den. Hon tänkte på gångna år och det som fanns mera tydligt än allt annat var heta sommarkvarnar och doften från myrlanden och marken beströdd av skogsstjärnor. De hade haft det gott tillsammans. Hon var rädd för storstaden. Hon hade varit där en gång i sin ungdom och hon orkade inte med floden av människor.

— Du har allt varit med om en del du, sa Sivert och klappade hunden igen. Den gnydde av välbehag och hasade omkull och rullade runt. Det var nästan blind och håret hade släppt på buken. — Det fanns väl ingen som var så bra i jakten som du vad jag kan minnas. Men det är ju nära år sen.

— Tänk om han förstår dej, sa hon fundersamt. Man vet aldrig riktigt med sånadär gammelhundar.

— Än sen då? Sivert drack en klunk kaffe och öppnade billpaketet och drog ut en cigarrett och tände den och blåste röken ur näsan. Han hade själv funderat på samma sak och skämdes lite över det. Det var ju klart att hundsatans inget förstod. I så fall skulle den inte vara så kärvändig. Eller skulle den kanske vara det ändå och just därför? Han fnös åt sin egen dumhet och reste sej häftigt och gick ut på trappverandan. Tunna moln drev ner från fjällen och det var genast lite kyligare i luften. Kanske skulle det bli ännu en frostnatt. Han tyckte inte om det. Aldrig luktade landskapet godare än i den första solvärmen efter ett kallmörker. Det skulle bli extra svårt att glömma.

— Ta på dej skorna om du ska ner på backen, ropade Anni inifrån köket. Han nickade och log. Hon hade i alla

år ropat samma sak när han gick ut på verandan i strumplästen. Det hörde liksom till. Men vad skulle hon ta sej till att ropa inne i stan? Där tänkte han inte gå ut på någon balkong.

— Jaja, muttrade han och återvände och stack fötterna i skorna och småsprang ner på gården med hunden i släptåg. Han saktade farten när han närmade sej lagårn. Det stack i hjärtat när han sköt upp dörren och andades in gödsellukten. De två kvarvarande korna vände på huvudena och viftade lite på svansarna och tuggade sedan lugnt vidare. Han gick fram till den ena och strök henne över pannan. — För er bär det av i eftermiddag, sa han. Men det vet ni ingenting om arma varelsor. Det är slut på drömmar i ångderns gräs nu.

Hästen och grisarna hade hämtats tidigt på morgonen. Slaktaren skrattade förundrat när Sivert förvissade sej om att det hela skulle gå fort. — Det vet du väl hur det går till i slakten Sivert, sa han. Inte visste jag att du var så blöthjärtad. Det har du då aldrig visat förut. Sivert sa: Det är annat den här gången. Det vet du ju. Slaktarn sa: Jomen djur är ju bara djur likafullt. Och bra betalt har du fått för hästen. Sivert sa: Det var en bra häst. Slaktarn sa: Alla hästar är bra i början. Men nu är allt Grälle gammal. Sivert sa dumt: Inte kan man ha häst inne i stan. Slaktarn skrattade: Du är bra tokig du. Vad skulle du använda den till nere i södern?

— Det är sant, sa Sivert och tittade på hunden som krafades mot hans knä. Slaktarn hade alldeles rätt. Visserligen är det nåt särskilt den här gången, men

ändå är det ju bara som det alltid har varit. Och till kon: Som sagt var där hör du för oss finns det ingen respit.

Han gick långsamt tillbaka till huset och in genom köket och vidare in i kammaren där bössorna hängde. Han funderade en liten stund på ingenting, men tog sen ner ett av vapnen och drog ut en byrålåda och tog fram ett patronpaket som han stoppade i ena byxfickan.

— Vart ska du ta vägen, sa Anni när han snuddade vid köksbordet på väg ut.

— Ja det vet du väl, sa han tyst. Hunden stod i dörröppningen och viftade på svansen.

— Precis som han går och hoppas på tjäder igen, sa Anni med tårar i ögonen.

— Tig på dej, sa han och skyndade på stegen. Han vågade inte se på henne eller på hunden. Han visste att han kunde ångra sej, man han visste också att det inte var någon lösning. Hunden var honom i hälarerna som vanligt och han fortsatte ner till potatislandet och över till andra sidan och in i skogen och över den lilla bäcken och bort mot myrlandet. Himlen fylldes hastigt med vitgrå moln och vinden ökade. Det skulle bli en sista frostnatt. De kom fram till myren och han satte sej på huk och andades in lukten av pors och fräken och ljung och laddade geväret.

— Jaga, sa han lågt till hunden och kastade iväg en träpinne.

Hunden såg oförstående på honom när han sköt.

Eftermiddagen tystnade.

Nordkalotten behöver fler läkare uttalar de nordiska förbunden

Vid Nordkalottkonferensen i Kautokeino i Finland den 24—26 augusti antogs följande uttalande. Konferensen var anordnad av riksförbunden för hjärt- och lungsjuka i Finland, Norge och Sverige.

Undersökningar som gjorts av statistiska centralbyrån i Norge visar att Nord-Norge har den absolut högsta frekvensen av hjärtinfarkt.

Samma förhållande har man i Nord-Finland och Nord-Sverige. Nordkalotten utgör också, när det gäller lungsjukdomar, ett område med större sjukfrekvens än landet i övrigt.

Denna situation är bakgrunden för den Nordkalottkonferens de hjärt- och lungsjukas organisationer i Finland, Sverige och Norge hållit i Kautokeino den 24—26 augusti i år.

Medicinska, sociala och arbetsvårdstekniskt fackfolk deltog också, samt två representanter från den nordligaste delen av Sovjetunionen och en från Danmark.

Nordkalotten har inte läkare nog
Konferensen fastslog att Nordkalotten inte har tillräckligt med läkarspecialister och behandlingsmöjligheter för att säkra i synnerhet de hjärtsjukas möjlighet till behandling.

De otillfredsställande kommunikationerna och de långa avstånden medverkar naturligtvis också till en högre dödlighet i denna sjukdom än i övriga landet.

Den medicinska och eftervårdande personalen som arbetar i dessa regioner har inte möjlighet till en tillfredsställande efterutbildning, och perso-

nalerna kan inte alltid ge den rätta hjälpen i en akut situation. Nya forsknings- och träningsmetoder visar goda resultat vid träning av hjärt- och lungsjuka. På Nordkalotten finns inga möjligheter för sådan träning.

Konferensen föreslog därför att man skulle vända sig till de regionala och centrala myndigheterna i Finland, Sverige och Norge för att vidtaga anordningar, som säkrar befolkningen på Nordkalotten en tillfredsställande medicinsk behandling.

Sjukvårdspersonalen skulle ges möjlighet till en effektiv specialutbildning och moderna kommunikationsmedel som flyg och helikopter och måste tas i bruk i större utsträckning för att motverka de stora avstånden och säkra att de sjuka snarast möjligt kommer under medicinsk behandling.

Medicinsk rehabilitering behöver byggas ut

Konferensen anser det nödvändigt att medicinsk rehabilitering för hjärt- och lungsjuka utbygges både med hänsyn till behovet av yrkesmässig arbetsvård, och för att deras möjlighet att fungera socialt blir bästa möjliga.

Planerna på ett tränings- och rekreationscenter på Nordkalotten må därför ges prioritering för att byggas snarast möjligt, förutom att träningsmöjligheterna må byggas ut på det lokala planet. Konferensen anser att ett sådant center skulle vara en riktig satsning på grund av de begränsade resurser, som är rådande på Nordkalotten.

Staten bör ta fram medel

När det gäller andra sidor av yrkes-

mässig arbetsvård på Nordkalotten fann konferensen att man bör anordna arbetsvårdsmöjligheter som kan sättas in så snart som möjligt och kan utarbeta sådana regler som säkrar arbetstagarnas anställning om deras arbetsförmåga på grund av sjukdom skulle bli nedsatt.

I detta sammanhang bör statliga medel utnyttjas som kompensation för produktionsbortfall, som uppstår under kortare tid. Denna arbetsvård bör också ha sin uppmärksamhet riktad på sådana saker som kan framkalla handikapp.

En viktigare uppgift blir näringslivet i de glest befolkade distrikten genom vanliga arbetsplatser och först som ett alternativ för de handikappade som inte kan placeras på den ordinarie arbetsmarknaden, må skyddat arbete finnas i tillräcklig omfattning.

De hjärt- och lungsjuka och andra handikappades behov begränsar sig inte bara till medicinsk behandling, yrkesmässig arbetsvård eller invalidpension, det omfattar också aktivitets- och kulturella behov.

De nordiska länderna bör därför lägga förhållandena tillrätta så att den enskilde handikappade kan nyttja sina resurser på bästa möjliga och tillfredsställande sätt. Detta förutsätter en flexibel omsorg för de handikappade.

Konferensen vill till slut understryka att i ännu högre grad än i landet i övrigt är det nödvändigt med omfattande informations- och upplysningsverksamhet för att de handikappade skall bli informerade om sina rättigheter. Den sociala administrationen i kommunen bör därför förstärkas.

Göteborgarna började om från början och hamnade i Västergötland igen

Glada göteborgare tar igen sig i Skövde.

Som avslutning på sommaren eller inledning på hösten brukar Hjärt- och Lungsjukas Konvalescentförening i Göteborg anordna en busstur sista lördagen i augusti. Så även i år. Resor har gått i öst och väst, norr och söder. Det blir svårt att finna nya resmål. Vi får börja om från början. På så sätt kan de medlemmar som varit med förut få återse trevliga platser, minnas och jämföra då och nu. För många kanske det är första gången och det är ju lika roligt.

I år blev det alltså Västergötland igen. Klockan åtta på morgonen den 25 aug. startade bussen från Gustav Adolfs torg med 35 passagerare, alla medlemmar i HLKG. Vädret såg lovande ut och alla var förväntansfulla. Finns det resgladare människor än pensionärer och handikappade?

Vi hade väl inte kommit så värst långt från staden då kaffetarmen i oss började rycka. (Man borde kanske söka för det?) Det är något märkligt med detta. Mat- och kafferasterna är

det bästa på varje resa. Vi fick i alla fall behärska oss tills vi kom till Mullsjö kurs- och idrottsgård. Vilken naturskön plats! Där fick vi äntligen kaffe och smörgås.

Från Mullsjö till Habo

Från Mullsjö tog vi vägen mot Habo för att bese den berömda kyrkan. Den är unik i sitt slag. Man blir verkligen imponerad. Den byggdes av sockenbarna under Karl XII:s regeringstid. Allt är i trä och varenda bit av kyrkorummets sköna målning är vackra symboliska bilder ur bibeln. Två av konstnärerna var sockenbor och två kom från Jönköping. Det tog dem fyra år att med sina naturfärger utföra konstverken som än i dag efter mer än tvåhundra år har lika klara färger. Har ni varit i Habo? Res dit och titta in i kyrkan!

Sen till Hjo

Sedan körde vi till Hjo. Dit hade resan gått ett annat år, så många kände återseendets glädje när vi svängde in mot torget och fortsatte bort mot hotell Bellevue. Vi håller med Gustav Englund i Jönköping. Vill man se en verklig idyll då reser man till Hjo. Alla blir förälskade i den lilla förtjusande staden på Vätterns västra

strand. Tyvärr kunde vi inte stanna så länge. Röda Boden i Guldkroken fick vi inte missa. Kanske det fanns trevliga småsaker att inhandla till vinster i lotterierna som vi kör under resan. Nå ja, nog fanns det vackra saker, men inte så mycket av sådana som skulle ha passat oss. Vi avbröt kommersen och tog en sväng tillbaka till centrum för att från hamnplanen njuta av utsikten över Vättern och de blårande bergen i fjärran.

Billingen också

Smörgåsarna och kaffet hade sjunkit undan. Vi började så smått längta efter mat igen. Klockan halv tre skulle middagen stå färdig åt oss på hotell Billingen i Skövde. Vi ställde alltså vår kosa dit. Prick halv tre slog vi oss ner vid de festligt dukade långborden och fick njuta av en välsmakande måltid. Flera gånger förut har vi gästtat hotell Billingen och varje gång har vi blivit väl mottagna. Efter middagen hann vi se oss om lite, sitta i solen framför Folkets hus och plåta varandra på längden och bredden.

Innan vi gjorde oss redo för hemfärd, tog vi en tur upp till toppen av Billingen för att titta på utsikten, som verkligen är hänförande. Synd att vi inte hade tid att stanna där. På kvällen skulle det bli en musikfestival. En skotteorkester höll just på att öva. Mycket folk var samlad. Solen sken och alla flaggor slog ut för vinden. Det var feststämning över Billingeus.

Elisabeth Hybratt

Gerd har glada minnen från Norgekursen

Den 8 juni var en glad dag när jag fick meddelande från vårt förbund om att jag var uttagen som representant för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka, till Landsdelskursen som anordnades av Landsforeningen for Hjerter- og Lungesyke i Norge skriver Gerd Ahlander i denna rapport. Kursen var förlagd till LHL:s yrkesskola i Krokeide, c:a 2 mil från Bergen.

Kursdeltagarna samlades på Krokeide Yrkesskola måndagen den 18 juni kl. 16.00, för inkvartering. Senare på

Gerd Åhlander som skriver om en kurs i Norge.

kvällen samlades deltagarna, ett 30-tal med kursledare, till ett samkväm för att lära känna varandra.

Tisdagen och även de andra dagarna, började med frukost kl. 07.45. Klockan halv nio öppnades kursen av organisationsledare Leif Andreassen, Oslo. Samtliga deltagarna indelades i grupper, som sedan skulle samarbeta under hela kursen. Andreassen höll en kort redogörelse om studie- och referensteknik, varefter sosialarbetare Jorunn Saetre höll ett anförande om "Sosial og sosialpolitisk utvikling og historie". Organisationsledare Leif Andreassen fortsatte med att berätta om Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke, förkortat L. H. L., dess historia och arbetsuppgifter. Mellan kl. 13-14 in till Bergen, där vi tittade på staden var det sedan lunch.

Efter lunchen for vi sedan med buss och bl a på det fina akvariet som finns där. Åkte sedan en bra bit upp på Fløjeln, Bergens vackra naturpark. Efter allt vackert vi fick se, var vi nog belåtna med den första dagen och lagom hemkomna till middagen som serverades kl. 18.30.

Onsdagen fortsatte kl. 09.00 med att Jorunn Saetre "behandlade i seminar (storgruppe I)" Folketrygdens økonomi og finansiering samt misbrukdebatten. Sjukförsäkringen, i Norge kallat Folketrygden, kom till stånd först år 1967.

Organisationsledare Leif Andreassen fortsatte vidare med att redogöra för hjälp till anskaffande av bostäder och LHL:s bostadsarbete. Dagen fortsatte sedan med grupparbetet och avslutades vid middag.

Föredrag och grupparbeten

Torsdagen började med grupparbete fram till lunch. Efter lunchen hade en hjärtspecialist, doktor Haugen från Bergens sykehus, en mycket intressant

redogörelse för olika hjärt- och kärlsjukdomar. Kursdeltagarna fick ställa frågor, som han besvarade till var och en. Eftersom vi var flera med olika hjärtsjukdomar, fick vi en ganska ingående bild av vårt hjärta. Senare på dagen fick vi redogöra för vårt grupparbete.

Fredagen började sosialarbetare Jorunn Saetre med att redogöra om kommunen och de handikappade och deras problem med bl a att få ett arbete som passar en hjärtsjuk. Leif Andreassen fortsatte vidare med att tala om "sosial og sosialpolitisk aktivitet i lokallagene". Dagen avslutades med grupparbete.

Lördagen började med att redogöra och besvara grupparbetet från föregående dag. Sedan informerade Leif Andreassen om transport och kommunikation för de handikappade eller som det heter på norska: "Transport og kommunikasjon for funksjonshemmede". Han omtalade bl a att en rullstolsbunden med hjälp av tryckluft kan bli lyft in i ett flygplan och sedan rulla in i flygplanet. Men att flygpersonalen måste meddelas i förväg om att en rullstolsbunden skall komma. De är vidare intresserade av gågator, luftföreningar, nationalparker m m. LHL har ännu inte tagit ställning till dessa problem, bara diskuterat dem. Eftermiddagen fortsatte med grupparbete.

I Norge firar man S:t Hans aften

Då man i Norge inte firar midsommar som vi i Sverige, utan i stället har något som man kallar "S:t Hans aften", samlades alla i skolans gymnastiksal för att fira S:t Hans aften. Gymnastiksalen hade av kursdeltagare prytt med björklöv och levande ljus på varje bord. Vi började med att dricka kaffe, sedan följde sång till gitarr och deklamation samt spex av några kursdeltagare. Senare på kvällen tändes en eld, samma som är sed här i Sverige på valborgsmässoafton. Jag kan nämna att Bergen, som är känt för att vara en plats som det regnar mycket, just i år haft det torraste vädret på hundra år, enligt en av kursdeltagarna. Faktum var att brandchefen i Bergen hade utfärdat eldningsförbud på grund av torkan, vilket var mycket ovanligt för Bergen. Men trots eldningsförbudet tändes en eld ute på skolgården, visserligen inte så stor som det är brukligt och med vattenslangar utdragna för säkerhets skull. Sedan följde dans som fortsatte till fram på småtimmarna. En mycket trevlig och minnesrik aften som vi kursdeltagare sent skall glömma. ■

Öland ska det vara om man bor i Kalmar

Kalmarortens Konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka har verkligen varit ute och rört på sej i sommar. På sista vårmötet bestämdes att föreningens medlemmar skulle göra en utflykt till Södra Ölands udde. Denna utflykt gick av stapeln den 15 juni.

Först styrdes kosan till fyren Långe Jan, där medhavd matsäck intogs, och alla som hade hjärta och lungor i kondition traskade trapporna upp till fyrens topp med dess underbara och vidsträckta utsikt. Fyren är 42 meter hög. Därefter fortsattes färden förbi Karl X mur, vilken sträcker sig tvärs över Öland, till Eketorps borg med dess utgrävningar. Kosan ställdes därefter mot norr med besök på Himmelsberga gamla by och hembygdsmuseum där kaffe med hembakat bröd förtärdes. Föreningen bjöd samtliga deltagare på resan och det blev en i allt lyckad dag med sol och värme. Alla var mycket nöjda med dagen. Kort tog en av deltagarna och på första höstmötet överlämnade han en förstoring 30 x 30 cm å detta kort som gåva till föreningen och som nu pryder vår lokal som ett minne från en trevlig och lyckad Ölandsresa sommaren 1973.

Åter till Öland

Den 3 september var det åter dags att ställa kosan till Öland. Denna gång gällde det den sedvanliga Kamratträffen som samtliga föreningar i länet tillsammans har en gång varje år. Denna gång var det Ölandsföreningens tur att stå som värdar vilket uppdrag

Pristagare

bildkryss nr 7

- 1:a pris 25 kr Bertil Jörgensen, Rörbecksgatan 27, Falkenberg
- 2:a pris 10 kr Gerd Beckius, Box 845, Särna
- 3:e pris 5 kr Thure Nyblom, Pl 2114, Vittsjö

Det här är Kalmarbor i full frihet någonstans på en väg på Öland. Redaktören vet inte var, så skriv inte till honom.

de på ett berömligt sätt skötte till allas fulla belåtenhet. Träffen var förlagd till Pensionat Paradiset i Borgholm. Efter samling avåts kl. 12.30 middag med ett mycket rikhaltigt och gott smörgåsbord samt varmrätt. Sedan blev det dans för alla dem som ville ta sig en svängom. En del föredrog att ta sig en titt på den lilla idylliska Ölandsstaden och inhandla ett litet minne i någon av dom små souvernirbutikerna eller besöka glasbruket och där göra ett eller annat fynd i glas. Kl. 16.30 serverades kaffe med dopp och däremellan bjöd källarmästaren på färsk frukt. Vädrets makter var gynnsamma med sol och värme. En mycket stor anslutning kunde noteras. Över 200 medlemmar hade mött upp. Om det var bron som lockade eller den alltid trevliga anda som jämt råder på dessa träffar är svårt att säga. Kalmarföreningen får genom Status tacka Ölandsföreningen för en i allo lyckad kamratträff och i detta tack tror vi att samtliga lokalföreningar i länet instämmer.

**Bryt
rökvanan
RHL**

VÄVSTOLAR

**VÄVRAMAR
VÄVREDSKAP
KNYPPELDYNOR**

Begär katalog

Vävstolsfabriken

Fack 125, GLIMÄKRA. Telefon 044/421 41

Riksbekant SPECIALINDUSTRI för VÄVSTOLAR i
KVALITETSUTFÖRANDE

**Vitaminbrist
är vanligare
än Ni tror
Med Multiplex
är Ni säker!**

Äter Ni mycket färdiglagad mat?

Lever Ni på smörgåsar? Har Ni en favoriträtt som Ni äter dag efter dag?

Tycker Ni grönsaker är för dyra? Håller Ni diet?

Då får Ni sannolikt för lite vitaminer på naturlig väg.

Ni märker det inte idag, inte i morgon, kanske inte ens denna månaden.

Vitaminbrist kommer långsamt smygande.

Ni blir trött och håglös, ur form.

Motståndskraften mot infektionssjukdomar minskar.

Tar Ni Multiplex är Ni säker.

Multiplex är vitaminer. Alla vitaminer Ni behöver: en tablett om dagen.

Den kostar inte mer än 10 öre.

Multiplex, som tillverkas av läkemedelsfabriken Ferrosan, får köpas utan recept men endast på apotek.

PS Det finns flytande Multiplex för Er som har svårt att svälja tabletter.

"Ingen skam göra en bra affär," sa Lundström började handla i Konsum.

Hör du till dom som menar att återbäringen i Konsum inte är något att räkna med?

Varför sitter man då i en och en halv miljon hushåll och räknar ihop kvitton varje år, tror du?

Småslantar förresten – i år delade konsummedlemmarna på 155 miljoner kronor!

Köptrygghet – återbäring